

Θεατρική αγωγή: η αριστεία μέσα από τις τέχνες στην εκπαίδευση

Από την ευφυΐα στην αριστεία

Νατάσα Μερκούρη, φιλόλογος

«Το εκπαιδευτικό μας σύστημα είναι στοιχειοθετημένο στην ιδέα της ακαδημαϊκής ικανότητας. Και υπάρχει λόγος γι' αυτό. Το όλο σύστημα εφευρέθηκε- στον κόσμο δεν υπήρχαν στην πραγματικότητα δημόσια συστήματα εκπαίδευσης πριν τον 19^ο αιώνα. Όλα σχεδιάστηκαν για να καλύψουν τις ανάγκες της βιομηχανοποίησης. Έτσι, η ιεραρχία έχει τις ρίζες της σε δύο ιδέες. Η πρώτη είναι ότι τα πιο χρήσιμα μαθήματα για την εύρεση εργασίας είναι στην κορυφή. Σας οδήγησαν, πιθανότατα, μακριά από κάποια πράγματα στο σχολείο, όταν ήσασταν παιδιά, πράγματα που σας άρεσαν με τη δικαιολογία ότι δε θα βρίσκατε ποτέ δουλειά κάνοντας αυτά, σωστά; Μην ασχολείσαι με τη μουσική, δεν πρόκειται να γίνεις μουσικός. Μην ασχολείσαι με την τέχνη, δε θα γίνεις καλλιτέχνης. Καλοπροαίρετες συμβουλές, σήμερα προφανώς λανθασμένες. Ολόκληρος ο κόσμος κατακλύζεται από μια επανάσταση. Και δεύτερη είναι η ακαδημαϊκή ικανότητα, η οποία έχει πραγματικά καταλήξει να κυριαρχεί στην άποψη που έχουμε για την εξυπνάδα, διότι τα πανεπιστήμια σχεδίασαν το σύστημα καθ'ομοίωσή τους.

Αν το σκεφτείτε, όλο το σύστημα της δημόσιας εκπαίδευσης σε όλο τον κόσμο είναι μια παρατεταμένη διαδικασία εισαγωγής στο πανεπιστήμιο. Με συνέπεια πολλοί, εξαιρετικά ταλαντούχοι, ευφυείς, δημιουργικοί άνθρωποι να νομίζουν πως δεν είναι, επειδή αυτό στο οποίο ήταν καλοί στο σχολείο δεν είχε αξία ή στιγματιζόταν. Νομίζω πως δεν έχουμε το περιθώριο να συνεχίσουμε κατά τον ίδιο τρόπο. Στα επόμενα τριάντα χρόνια κατά την Unesco περισσότεροι άνθρωποι θα αποφοιτούν από την εκπαίδευση σε όλο τον κόσμο από την αρχή των ιστορικών χρόνων. Περισσότεροι άνθρωποι, και αυτό σε συνδυασμό με όλα όσα συζητήσαμε – την τεχνολογία και το πώς αυτή επιδρά στην εργασία, τη δημογραφία και την τεράστια πληθυσμιακή έκρηξη. Ξαφνικά τα πτυχία δε θα αξίζουν τίποτα. Σωστά;».

Απόσπασμα από την παρουσίαση του Ken Robinson
με θέμα «Το σχολείο σκοτώνει τη δημιουργικότητα», TED 2006

Μετάφραση: Θ. Αποστολοπούλου

Επιμέλεια: Δ. Παπαγεωργίου

Θα ήθελα να ξεκινήσω την παρουσίασή μου με μια μικρή ανατροπή, με την προσέγγιση της έννοιας της δημιουργικότητας από τον Ken Robinson.

Στο βιβλίο του *Out of our minds*, αφού παρουσιάζει τις ραγδαίες αλλαγές που έχουν παρατηρηθεί στην ανθρωπότητα λόγω της έκρηξης της τεχνολογίας αλλά και της προσβασιμότητας στην πληροφορία, θέτει το ερώτημα: Ποιο είδος εκπαίδευσης είναι αυτό που θα μπορούσε να ανταποκριθεί στις καταγιστικές εξελίξεις; Στην ομιλία του στο Ted του 2006 αναφέρθηκε στο παραδοσιακό εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο είναι προσανατολισμένο αποκλειστικά προς την υψηλή ακαδημαϊκή επίδοση, και γι' αυτό αδυνατεί να καλύψει τις νέες ανάγκες. Το «βιομηχανικό» και γραμμικό μοντέλο

εκπαίδευσης είναι ανάγκη να ανατραπεί και να αντικατασταθεί από άλλο, το οποίο θα στοχεύει στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας.

Ο Robinson κατ'αρχάς διαχωρίζει τη δημιουργικότητα από τη φαντασία και την καινοτομία. Η φαντασία είναι η δεξιότητα εκείνη με την οποία μπορούμε να δημιουργήσουμε στο μυαλό μας εικόνες που είτε υπάρχουν π.χ. να φανταστούμε το παλιό μας σχολείο ή δεν υπάρχουν καθόλου π.χ. μια πράσινη πολιτική αρκούδα με φόρεμα.¹ Η φαντασία απελευθερώνει από τις εκάστοτε συνθήκες και μεταμορφώνει το παρόν. Η δημιουργικότητα, όμως, μας ωθεί σε συγκεκριμένη δράση. Ποτέ ένας άπραγος άνθρωπος δε χαρακτηρίζεται δημιουργικός. «Η δημιουργικότητα είναι εφαρμοσμένη φαντασία».² Ο Robinson, εντούτοις, δεν περιορίζει τη δημιουργικότητα στην καλλιτεχνική έκφραση, αλλά την αντιμετωπίζει ως τη δεξιότητα εκείνη που θα βοηθήσει τα παιδιά να ακολουθούν με ευκολία στην κάθε αλλαγή, ήπια ή απότομη, αλλά και να παρεμβαίνουν σε αυτή έτσι ώστε να διαμορφώνουν τις συνθήκες, όχι απλώς να προσαρμόζονται σε αυτές. Η καινοτομία, με τη σειρά της, είναι εφαρμοσμένη δημιουργικότητα. Είναι η υλοποίηση νέων ιδεών, ωφέλιμων για το σύνολο.³

Πώς, λοιπόν, μπορεί να επιτευχθεί η καλλιέργεια της δημιουργικότητας στα ισχύοντα εκπαιδευτικά συστήματα, όπου προτεραιότητα δίνεται στα βασικά μαθήματα όπως τα μαθηματικά, οι φυσικές επιστήμες και η γλώσσα; Κι αυτό φαίνεται να συμβαίνει παγκοσμίως. Λίγες είναι οι χώρες που προβλέπουν στο αναλυτικό τους πρόγραμμα την υποχρεωτική διδασκαλία των τεχνών. Συστηματοποιημένο το συναντά κανείς στις σκανδιναβικές χώρες. Στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές επί το πλείστον χώρες οι τέχνες έρχονται είτε τελευταίες στην ιεραρχία είτε είναι μαθήματα επιλογής.⁴ Ήδη, βέβαια, στις εκπαιδευτικές κοινότητες σε όλο τον κόσμο αναπτύσσεται έντονα ο προβληματισμός για τη θέση των τεχνών στην τυπική και τη μη τυπική εκπαίδευση.⁵ Και όμως, μέσα από τις τέχνες στην εκπαίδευση μπορεί να επιτευχθεί η καλλιέργεια της δημιουργικότητας.

Η πλατφόρμα πάνω στην οποία μπορεί να κινηθεί ο εκπαιδευτικός και ο μαθητής είναι η έννοια της ευφυΐας, έννοια δύσκολο να οριστεί με σαφήνεια εφόσον δεν αφορά μόνο στο IQ και την ακαδημαϊκή επίδοση. Η θεωρία των πολλαπλών ευφυϊών, λοιπόν, προσφέρει τις συνθήκες εκείνες που θα βοηθήσουν την πολύπλευρη προσέγγιση της προσωπικότητας του μαθητή.⁶ Το θέατρο, από τη δική του πλευρά, λόγω της συνύπαρξης πολλών τεχνών σε αυτό, δίνει τη δυνατότητα ταυτόχρονης καλλιέργειας πολλών από τις

¹ Robinson 2011: 141.

² Robinson: 142.

³ Ο Baron-Cohen, D. (2009): 20 τονίζει την αναγκαιότητα ανάπτυξης των θεατρικών δεξιοτήτων και γνώσεων μέσα στις σύγχρονες κοινωνίες, με στόχο να μπορούν οι νέοι να μπορούν να «διαχειριστούν τη μόνιμη και επιταχυνόμενη αλλαγή, την αδιάκοπη μετακίνηση εικόνων και πολιτιστικών στοιχείων πέρα από εθνικά όρια και τη διάσπαση των κοινοτήτων».

⁴ Μερκούρη 2011.

⁵ Κάποιες από τις θεματικές του 8^{ου} Παγκόσμιου Συνεδρίου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση (Παρίσι, 8-13 Ιουλίου 2013) είναι η στρατηγική των κρατών απέναντι στις τέχνες στην εκπαίδευση, η μεταμορφωτική δύναμη των τεχνών στην εκπαίδευση και η πραγμάτευση καίριων κοινωνικών ζητημάτων και ηθικών αξιών μέσα από τη σωματικότητα.

⁶ Armstrong 1994: 52-53, 86-89.

πολλαπλές ευφυΐες. Ήδη η διεθνής πρακτική, όπως έχει καταγραφεί και μελετηθεί στα δύο διεθνή συνέδρια της Unesco, έχει αποδείξει ότι οι μαθητές που συμμετέχουν σε προγράμματα θεατρικής παιδείας ή διδάσκονται Θέατρο ως μάθημα ενταγμένο στο Αναλυτικό Πρόγραμμα διαμορφώνουν ολοκληρωμένη προσωπικότητα, έτοιμη να αντιμετωπίσει δυναμικά τις προκλήσεις.⁷

Οι τομείς μιας παράστασης αντιστοιχούν σε πολλές από τις πολλαπλές ευφυΐες. Η πιο βασική, όμως, θεωρώ ότι είναι η διαπροσωπική. Η συμμετοχή σε μία τέτοια ομάδα από μόνη της προϋποθέτει την ύπαρξη ανεπτυγμένης ή υπό ανάπτυξη διαπροσωπικής ευφυΐας.⁸ Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να διευκρινίσω πως και οι άλλες ευφυΐες μπορούν να καλλιεργηθούν ανάλογα με το περιεχόμενο του θεατρικού έργου ή της θεατρικής σύνθεσης. Για παράδειγμα, έργα όπως *Η 17^η νύχτα* του Απόστολου Δοξιάδη προσφέρονται για να δουλέψει κανείς και πάνω στη λογική-μαθηματική ευφυΐα.

Λογοτεχνία	<i>Γλωσσική, ενδοπροσωπική, διαπροσωπική</i>
Εικαστικά (σκηνογραφία-κοστούμια)	<i>Αντίληψης του χώρου</i>
Κίνηση-χορός	<i>Κινησθητική, αντίληψης του χώρου</i>
Μουσική	<i>Μουσική</i>
Υποκριτική	<i>Κινησθητική, αντίληψης του χώρου, διαπροσωπική, ενδοπροσωπική</i>

Είναι σημαντικό, πριν ξεκινήσει ο εκπαιδευτικός να δουλεύει με γνώμονα τη θεωρία αυτή, να έχει ανιχνεύσει με σχετικά ερωτηματολόγια αλλά και προσωπική παρατήρηση και συζήτηση με τους μαθητές τις ευφυΐες στις οποίες διακρίνεται περισσότερο ή λιγότερο ο καθένας.⁹ Έτσι, καθοδηγεί και εντάσσει τον μαθητή στον τομέα εκείνο του θεάτρου όπου θα αισθάνεται πιο άνετα και θα λειτουργεί πιο αποτελεσματικά. Ανάλογα, λοιπόν, με την ευφυΐα που θέλει να καλλιεργήσει, περνάει σε μια σειρά κατάλληλων δραστηριοτήτων πριν καταλήξει στην προετοιμασία της παράστασης.¹⁰ Ενδεικτικά θα αναφέρω την προσέγγιση ενός θεατρικού κειμένου μέσα από τη λογοτεχνική του ανάλυση και τη διατύπωση κρίσεων (γλωσσική), το σχεδιασμό και την κατασκευή, σε συγκεκριμένο χώρο, των σκηνικών εκείνων που θα αναδεικνύουν την ερμηνεία του κειμένου και την παρουσία των ηθοποιών στη σκηνή (αίσθησης του χώρου, διαπροσωπικής, κινησθητικής),¹¹ τη σύνθεση και εκτέλεση ή την επιλογή μουσικής που θα επενδύσει στιγμές της παράστασης (μουσικής),¹² την κίνηση μέσα στον οριοθετημένο χώρο της σκηνής (κινησθητικής, αίσθησης του χώρου), την προσέγγιση ενός ρόλου μέσα από την

⁷ Βλ. τις διακηρύξεις των δύο συνεδρίων της Unesco για τις Τέχνες στην Εκπαίδευση στη Λισαβόνα (2006) και τη Σεούλ (2010), όπου διατυπώθηκε σθεναρά το αίτημα να εισαχθεί στα αναλυτικά προγράμματα παγκοσμίως η διδασκαλία των Τεχνών.

⁸ Baldwin 2009: 97. Για δραστηριότητες που καλλιεργούν τη διαπροσωπική ευφυΐα βλ. Zwiers 2004: 126-134.

⁹ Zwiers: 23-29, 237-248.

¹⁰ Armstrong: 26-31.

¹¹ Όγκοι, γραμμές, χρώματα.

¹² Μελωδίες, ρυθμοί.

ανάλυσή του μέσα από τη συζήτηση (γλωσσική), από την αναγωγή σε προσωπικά βιώματα και αναμνήσεις (ενδοπροσωπική) και συνεργασία και την αλληλεπίδραση με τους άλλους μαθητές (διαπροσωπική). Παρατηρούμε εδώ ότι η «σύμπραξη» όλων των ευφυϊών στο θέατρο από μόνη της αποκτά δυναμική, βασικό χαρακτηριστικό της όποιας ευφυΐας.¹³ Εκπαιδευτικοί και μαθητές οφείλουν να βρίσκονται σε διαρκή εγρήγορση απέναντι στη ζωντανή αυτή διαδικασία, έτσι ώστε να παρεμβαίνουν δημιουργικά και με κριτικό πνεύμα. Τόσο η αυτοπαρατήρηση όσο και τα σχόλια της ομάδας οδηγούν τους μαθητές στη διαρκή βελτίωση της δουλειάς τους αλλά και της αντιμετώπισης των προβλημάτων που κάποιες φορές ανακύπτουν. Με δυο λόγια, η κοινότητα που έχει ήδη συσταθεί με την εφαρμογή της παραπάνω θεωρίας συχνά αυτορυθμίζεται.

Η καλλιέργεια των πολλαπλών ευφυϊών μέσα από τις τέχνες στην εκπαίδευση, όμως, δεν μπορεί να αποτελεί αυτοσκοπό. Είναι το *εργαλείο* για να αναπτυχθεί ολόπλευρα ο μαθητής αλλά και για να ευαισθητοποιηθεί σε σημαντικά ζητήματα και ανθρωπιστικές αξίες, και έτσι να θωρακίσει την προσωπικότητά του.¹⁴ Η προσωπική μου εμπειρία από τον Όμιλο Σύγχρονου Θεάτρου και Κουκλοθεάτρου (Νέα Γενιά Ζηρίδη) με έχει οδηγήσει στη διαπίστωση ότι μέσα από το θέατρο μιλά κανείς ευκολότερα στους νέους για θέματα όπως η διαφορετικότητα, οι οικογενειακές και διαφυλικές σχέσεις, η ψυχική διαταραχή, η αγάπη και η αυτοθυσία, η ταυτότητα και η αυτοπεποίθηση, οι σχέσεις εξουσίας, η ευθύνη απέναντι στα κοινά, η ιδιότητα και οι ευθύνες του πολίτη, θέματα που θίγονται συχνά μέσα στις τάξεις, αλλά απευθύνονται τελικά μόνο στο μυαλό, γι' αυτό και η επεξεργασία τους σταματά εκεί.¹⁵ Η βιωματικότητα, η λελογισμένη συναισθηματική συμμετοχή των μαθητών,¹⁶ η ανάπτυξη της ενσυναίσθησης με την ταυτόχρονη καλλιέργεια των ευφυϊών ενισχύουν την κριτική αντιμετώπιση του εκάστοτε θέματος από τους μαθητές και τους καθιστούν ευαίσθητους δέκτες των μηνυμάτων. Αυτό που προέχει, εκτός από την άρτια καλλιτεχνική έκφραση, είναι η προσέγγιση, με το μυαλό, το συναισθηματικό και το βίωμα, ενός θέματος για το οποίο ο μαθητής θα προβληματιστεί και έξω από την τάξη, μετά το σχολείο.

Οι μαθητές εκπαιδεύονται στην υπευθυνότητα και την αξιοπιστία, την ακεραιότητα και τη συνέπεια, και την ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης. Σημαντικός στόχος της θεατρικής αγωγής επίσης είναι η έκθεση της δουλειάς σε κοινό, «δοκιμασία» που πάντα αποτελεί το επιστέγασμα κάθε προσπάθειας.¹⁷ Με δυο λόγια, οι μαθητές ασκούνται,

¹³ Somers 2001: 76. «Το θέατρο επιζητά σωματική, συναισθηματική, κοινωνική και πνευματική δέσμευση από όσους συμμετέχουν.» Επίσης, Robinson (2011): 119-122 και Baldwin (2009): 98.

¹⁴ Somers: 77. «Μπορούμε να πούμε ότι ένα θεατρικό εργαστήριο είναι ένα είδος “κοινωνικού εργαστηρίου”, όπου μελετάμε τις συμπεριφορές, τις αξίες και τις σχέσεις συγκεκριμένων ανθρώπων που βρίσκονται σε συγκεκριμένες συνθήκες. Το θέατρο διευρύνει τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την κοινωνία μας και τη θέση του ανθρώπου μέσα σ' αυτή. Γι' αυτό το λόγο είναι απαραίτητο στοιχείο κάθε κοινωνίας και κάθε εκπαιδευτικού συστήματος.»

¹⁵ Somers: 76. «Μέσα από τη θεατρική πράξη, όμως, έχουμε περισσότερες πιθανότητες να “εισχωρήσουμε” στην ιστορία του άλλου. [...] Αυτό μας επιτρέπει να αλλάζουμε τα σταθμά στην πορεία και να βρισκόμαστε σε συνεχείς διαπραγματεύσεις με όσους συμμετέχουν.»

¹⁶ Somers: 75. «Είμαστε αρκετά “μέσα” στη δράση, ώστε να μας νοιάζει αυτό που συμβαίνει, αλλά ταυτόχρονα και αρκετά “έξω” από αυτή, ώστε να μη φοβόμαστε.»

¹⁷ Για την επικοινωνιακή δεξιότητα στο πλαίσιο παρουσιάσεων βλ. Zwiers: 181-2.

μακριά από ανταγωνισμούς, στη διαρκή αυτοβελτίωση όχι ως υποχρεωτική εργασία αλλά ως άσκηση στην ωριμότητα. Εκπαιδεύονται στην αριστεία, μια δεξιότητα ζωής, προκειμένου να προετοιμαστούν για την είσοδό τους στην ενήλικη ζωή και για τις προκλήσεις που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν. Η κοινωνία που βασίζεται σε ανθρώπους που έχουν ασκηθεί στη δημιουργική παρέμβαση, τη συνεργατικότητα, την υπευθυνότητα και τη δημιουργική παραγωγικότητα θα διαμορφώσουν κατά το δυνατόν τις συνθήκες εκείνες που θα οδηγήσουν τους ίδιους και την κοινωνία τους στην ευημερία και τη διάκριση. Και με τον όρο «διάκριση» δεν παραπέμπω στο ζητούμενο του αμερικανικού εκπαιδευτικού συστήματος, το Race to the top του Barack Obama, ούτε στην έννοια της αποδοτικότητας (performativity) του Lyotard αλλά στην άποψη του Φινλανδού συγγραφέα Samuli Paronen "Real winners do not compete".

Αυτό, λοιπόν, που έχουμε να αντιτάξουμε σε ένα «βιομηχανικό» μοντέλο εκπαίδευσης σε περιόδους κρίσης οικονομικής και ηθικής είναι η εξατομίκευση στην εκπαίδευση όχι μόνο μέσα από τα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος αλλά και μέσα από προγράμματα πολιτιστικής παιδείας, από την τέχνη και τον πολιτισμό, έτσι ώστε οι νέοι πολίτες να έχουν την τεχνογνωσία της μάθησης αλλά και την απαραίτητη συγκρότηση.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Armstrong, Th. (1994), *Multiple Intelligences in the classroom*, Association for Supervision and Curriculum Development, Alexandria, Virginia.

Baldwin, P. (2009), «Το δράμα στην εκπαίδευση – απαντήσεις σε μερικά βασικά ερωτήματα», στο Γκόβας, Ν. (επιμ.), *Θέατρο και εκπαίδευση στο κέντρο της σκηνής, Πρακτικά της 6ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης για το Θέατρο στην Εκπαίδευση*, Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Αθήνα, σ. 94-103.

Baron-Cohen, D. (2009), «Η εκπαίδευση του θεάτρου/δράματος στο κέντρο της σκηνής: επιχειρήματα, προκλήσεις και ερωτήματα», στο Γκόβας, Ν. (επιμ.), *Θέατρο και εκπαίδευση στο κέντρο της σκηνής, Πρακτικά της 6ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης για το Θέατρο στην Εκπαίδευση*, Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Αθήνα, σ. 17-24.

Campbell, L., Campbell, B., Dickinson, D. (1999), *Teaching and Learning through Multiple Intelligences*, A Viacom Company, USA.

Chen, J-Q., Moran, S., Gardner, H. (eds) (2009), *Multiple Intelligences Around the World*, Jossey-Bass, San Francisco

Γκόβας, Ν. (επιμ.) (2001), *Μορφή Τέχνης και Εργαλείο Μάθησης, Πρακτικά από τη 2η Διεθνή Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση*, Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Αθήνα.

-"- (2009), *Θέατρο και εκπαίδευση στο κέντρο της σκηνής, Πρακτικά της 6ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης για το Θέατρο στην Εκπαίδευση*, Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Αθήνα.

Γραμματάς, Θ. (2007), *Το θέατρο στο σχολείο*, Εκδόσεις Ατραπός, Αθήνα.

Μερκούρη, Ν. (2011), «[Θέατρο στην εκπαίδευση: μια ανοιχτή συζήτηση](#)», Αυγή, «Παιδεία και Κοινωνία», 29 Μαΐου.

Robinson, K. (2011), *Out of our minds*, Capstone Publishing, UK.

Somers, J. (2001), «Εκεί που το θέατρο συναντά την εκπαίδευση: αλλαγή συμπεριφοράς μέσα από μια θεατρική εμπειρία», στο Γκόβας, Ν. (επιμ.), *Μορφή Τέχνης και Εργαλείο Μάθησης, Πρακτικά από τη 2η Διεθνή Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση*, Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Αθήνα, σ. 74-77.

Zwiers, J. (2004), *Developing Academic Thinking Skills in Grades 6-12: A Handbook of Multiple Intelligence Activities*, International reading Association, Newark.

Για τη θέση των Τεχνών στην Εκπαίδευση:

[Road Map for Arts Education](#), The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century, Lisbon, 6-9 March 2006.

World Alliance for Arts Education: [Joint Declaration](#), Lisbon, 6 March 2006.

[The Seoul Agenda](#): *Goals for the Development of Arts Education*, UNESCO's 2nd World Conference on Arts Education, Seoul, 25 – 28 May 2010.

